

[https://doi.org/10.31891/2308-4081/2025-15\(1\)-14](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2025-15(1)-14)

Аспірант, **ОЛЕКСІЙ ЛОМАКА**
Хмельницький національний університет
e-mail: lomakaos@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0007-6292-4750>

СТРУКТУРА ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИМОГ СПОРТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена компаративістичному аналізу структури бакалаврських програм підготовки тренерів-викладачів у провідних університетах Великої Британії в контексті їх відповідності сучасним вимогам спортивної індустрії. У сучасному світі, де спортивна наука стрімко розвивається, попит на висококваліфікованих фахівців у галузі спортивного тренерства та фізичного виховання зростає, що потребує адаптації освітніх програм до швидко змінюваних потреб спортивної індустрії. Розглянуто основні аспекти організації навчального процесу в десяти провідних університетах, зокрема структуру навчальних планів, методи викладання педагогічних дисциплін, підходи до оцінювання тренерсько-педагогічних компетентностей та роль обов'язкових стажувань у школах і освітніх закладах. Особливу увагу приділено зв'язку цих програм із стандартами підготовки вчителів фізичного виховання, професійними акредитаціями Інституту з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA) та Асоціації спортивних тренерів Великої Британії (UK Coaching), а також кваліфікаційними вимогами для роботи в освітніх закладах.

На основі компаративного аналізу виявлено ключові елементи, що впливають на якість підготовки майбутніх тренерів-викладачів: розвиток педагогічних компетентностей для викладання спортивних дисциплін, інтеграція тренерських та освітніх методик, спрямованість курсів на подвійну підготовку для роботи як з спортсменами, так і з учнями в освітніх закладах, тісна співпраця зі школами та педагогічними коледжами.

У статті підкреслено важливість інноваційних компонентів освітніх програм, таких як інтеграція педагогічних практик з тренерськими методиками, стажування в школах та освітніх закладах, співпраця з педагогічними факультетами та розробка навичок викладання спортивних дисциплін різним віковим групам. Виявлено, що програми, які орієнтовані на подвійну підготовку (тренер + викладач) та співпрацю як з професійними спортивними організаціями, так і з освітніми закладами, підвищують універсальність та конкурентоспроможність випускників на ринку праці.

Ключові слова: тренер-викладач, навчальні програми, спортивна наука, стажування, міждисциплінарний підхід, CIMSPA, Асоціація спортивних тренерів Великої Британії (UK Coaching), університети, Велика Британія.

THE STRUCTURE OF EDUCATIONAL PROGRAMMES FOR COACH-EDUCATORS' TRAINING IN THE UNITED KINGDOM IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY REQUIREMENTS OF THE SPORTS INDUSTRY

ABSTRACT

This article presents a comparative analysis of the structure of undergraduate programmes for coach-educator training at the leading UK universities in the context of

their alignment with contemporary requirements of the sports industry. In the modern world, where sports science is rapidly evolving, the demand for highly qualified specialists in sports coaching and physical education is increasing, necessitating the adaptation of educational programmes to the rapidly changing needs of the sports industry.

The article examines the main aspects of educational process organisation at ten leading universities, particularly the structure of curricula, teaching methods for pedagogical disciplines, approaches to evaluating coaching-pedagogical competencies, and the role of mandatory placements in schools and educational institutions. Special attention is given to the connection between these programmes and physical education teacher training standards, professional accreditations from CIMSPA and UK Coaching, as well as qualification requirements for employment in educational institutions.

Based on comparative analysis, key elements influencing the quality of future coach-educator training have been identified: development of pedagogical competencies for teaching sports disciplines, integration of coaching and educational methodologies, programme orientation towards dual training for working with both athletes and students in educational institutions, and close collaboration with schools and teacher training colleges. The article emphasises the importance of innovative components in educational programmes, such as integration of pedagogical practices with coaching methodologies, placements in schools and educational institutions, collaboration with education faculties, and development of skills for teaching sports disciplines to different age groups. It is established that programmes oriented towards dual training (coach + educator) and collaboration with both professional sports organisations and educational institutions enhance the versatility and competitiveness of graduates in the labour market.

Keywords: *coach-educator, educational programmes, sports science, placements, interdisciplinary approach, CIMSPA, UK Coaching, universities, United Kingdom.*

ВСТУП

У сучасному світі спорт та фізичне виховання відіграють ключову роль у розвитку суспільства, здоров'я нації та міжнародного престижу країни. Спорт не лише сприяє фізичному розвитку, але й формує характер, забезпечує емоційне та соціальне здоров'я, а також має вирішальне значення для зміцнення національного духу в умовах глобалізації та міжнародної взаємодії. У цьому контексті освіта тренерів-викладачів у Великій Британії набуває особливої важливості. Попит на висококваліфікованих тренерів-викладачів зростає щороку, змушуючи університети адаптувати свої навчальні програми до швидко змінюваних вимог спортивної індустрії. Велика Британія, як одна з провідних країн у галузі спортивної освіти, пропонує студентам унікальні можливості для отримання теоретичних знань та практичного досвіду, поєднуючи академічні підходи із тісною співпрацею з професійними спортивними організаціями.

Британські університети розвинули унікальні освітні програми, що характеризуються глибокою інтеграцією теоретичної підготовки з практичною діяльністю, використанням сучасних спортивно-наукових досягнень та партнерствами з елітними спортивними клубами. Ці програми створені з метою підготовки фахівців, здатних тренувати спортсменів від початкового до професійного рівня, викладати фізичне виховання в освітніх закладах та розвивати спортивні програми в громадах.

Вказані досягнення у розвитку освітньої галузі можуть бути наочно підтверджені досягненнями Великої Британії як спортивної країни – у міжнародних

змаганнях, побудові системи високорозвинуеного професійного спорту (футболу, веслування, кануполо, тощо). Британські тренери є високо затребуваними у світі фахівцями, тому дослідженню даного питання варто приділити увагу в контексті запозичення цінного міжнародного досвіду для імплементації в Україні.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження полягає у порівняльному аналізі структури бакалаврських освітніх програм з підготовки тренерів-викладачів у провідних університетах Великої Британії та встановленні їх відповідності сучасним вимогам спортивної індустрії та професійним стандартам Асоціації спортивних тренерів Великої Британії (UK Coaching) і Інституту з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA). Це дослідження є спробою не лише систематизувати відомості про найкращі програми Великої Британії, але й проаналізувати їхній потенціал для вдосконалення спортивної освіти в Україні, щоб дати нашим студентам можливість стати частиною цієї глобальної спортивної спільноти.

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Науковий інтерес до проблематики підготовки тренерів та спортивної освіти в Україні знайшов відображення у роботах провідних науковців галузі. Фундаментальний внесок у розвиток теорії та методики спортивної підготовки зробив В.М. Платонов, який у своїх працях обґрунтував комплексний підхід до підготовки спортсменів та тренерів.

Питання професійної підготовки тренерів-викладачів у системі підвищення кваліфікації досліджувалося К.В. Царенко у кандидатській дисертації «Розвиток професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ у процесі підвищення кваліфікації» (Царенко, 2018). Професійну підготовку майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в ступеневій системі освіти вивчала А.М. Багорка (Багорка, 2019).

Аналіз української спортивно-педагогічної літератури показує, що дослідження переважно зосереджені на вітчизняних аспектах підготовки тренерських кадрів, тоді як міжнародний досвід, зокрема британський, залишається недостатньо вивченим. Це обумовлює актуальність цього дослідження в контексті можливого запозичення прогресивного британського досвіду для удосконалення вітчизняної системи підготовки тренерів-викладачів.

Британський досвід є особливо цінним для України з огляду на успішні приклади співпраці наших країн в освітній сфері. Досвід британських університетів у підвищенні якості освіти може стати корисним для України (Чорноморський національний університет імені Петра Могили, 2025).

Теоретичною основою дослідження слугували офіційні веб-портали провідних університетів Великої Британії (університету Лафборо (Loughborough University), університету Бірмінгема (University of Birmingham), університету Стірлінга (University of Stirling), університету Лідс Бекетт (Leeds Beckett University), університету Бата (University of Bath), університету Ексетера (University of Exeter), університету Ліверпуль Джон Мурс (Liverpool John Moores University), Манчестерського метрополітен університету (Manchester Metropolitan University), університету Бірмінгем Сіті (Birmingham City University) та Кардіфського метрополітен університету (Cardiff Metropolitan University)), нормативно-правові документи, що регулюють компетентності та кваліфікації у сфері спорту (UK Coaching, 2025), а також матеріали Асоціації спортивних тренерів Великої Британії (UK Coaching) та Інституту з

управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA) щодо професійних стандартів (Indeed.com UK, 2024; PRNewswire, 2025; CIMSPA, 2018).

У процесі дослідження використано такі теоретичні та емпіричні методи: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, інтерпретація та систематизація офіційних документів університетів та професійних організацій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для порівняльного аналізу обрано десять провідних університетів Великої Британії, що готують тренерів-викладачів. Вибір цих закладів обґрунтований їхньою репутацією у світовій спортивній освіті, високими позиціями у міжнародних рейтингах та унікальними підходами до підготовки фахівців спортивної галузі.

Університет Лафборо займає перше місце у світі за спортивними дисциплінами згідно з рейтингом QS, і цей університет вважається еталоном спортивної освіти. Унікальність цього закладу полягає в тому, що його Академія тренерів та волонтерів (Coach and Volunteer Academy) дає студентам можливість безпосередньо працювати з олімпійськими спортсменами та професіоналами, які тренуються на кампусі університету. Програма підготовки тренерів з веслування, яка співпрацює з Федерацією академічного веслування Великої Британії (British Rowing) та національними командами, є однією з найсильніших у світі (Loughborough University, 2025). З іншого боку, університет Бірмінгема, який займає шосте місце за спортивними дисциплінами, має модель освіти, що поєднує високі академічні стандарти з реальними інноваціями у спортивній науці. Університет також має тісні зв'язки з Національною службою охорони здоров'я Великої Британії (NHS), що дозволяє студентам отримувати унікальний досвід на стику спортивної науки та медицини (University of Birmingham, 2025). Університет Бата, який знаходиться на 15-му місці у світі і на першому в Великій Британії за напрямом спортивних наук, славиться своїми передовими спортивно-науковими лабораторіями. Тут студенти мають змогу працювати з біомеханікою, спортивною фізіологією та психологією, а також тісно співпрацюють з Федерацією каное Великої Британії (British Canoeing) у підготовці тренерів водних видів спорту (University of Bath, 2025). Університет Стірлінга представляє щорічну модель підготовки тренерів з фокусом на соціально-педагогічні аспекти тренерської діяльності, де велика увага приділяється роботі з різноманітними соціальними групами (University of Stirling, 2025). Університет Ліде Бекетт виділяється своїм Центром спортивного коучингу (Centre for Sport Coaching), де студенти проходять обов'язкову річну практику, отримуючи неймовірний досвід у спортивній індустрії, що дає їм перевагу на ринку праці (Leeds Beckett University, 2025). Манчестерський метрополітен університет активно співпрацює з професійними спортивними організаціями, включаючи не лише футбольні клуби, а й центри веслування, каное та легкої атлетики, що значно розширює можливості для студентів (Manchester Metropolitan University, 2025). Університет Бірмінгем Сіті має додаткові переваги завдяки співпраці зі Стадіоном Александра (Alexander Stadium) та Іграми Співдружності (Commonwealth Games), що дає студентам можливість працювати на найвищих спортивних об'єктах світу (Birmingham City University, 2025). Університет Ліверпуль Джон Мурс, зі своєю 50-річною історією в спортивній науці, поєднує науку з практикою, маючи подвійне акредитаційне визнання від Інституту з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA) та Асоціації спортивних тренерів Великої Британії (UK Coaching) (Liverpool John Moores University, 2025). Кардіфський метрополітен університет підкреслює важливість практико-орієнтованого

підходу, орієнтуючись на роботу з клієнтами спортивної індустрії та розвиток регіональних програм (Cardiff Metropolitan University, 2025). Університет Ексетера як член Групи Рассел (Russell Group) поєднує академічну досконалість з практичною орієнтацією, пропонуючи широкі можливості міжнародного навчання (University of Exeter, 2025).

Під час дослідження було виявлено кореляцію з розвитку та постійного вдосконалення освітніх програм підготовки тренерів-викладачів та зростанням спортивної галузі Великої Британії в цілому. Спорт та фізична активність роблять внесок до економіки Великої Британії у розмірі £39 мільярдів (Sports economy growth, 2022), при цьому у 2021 році спортивний сектор сприяв доходу в £99,6 мільярдів в економіку Великої Британії, що еквівалентно 2,5 % від загального економічного показника Великої Британії (Sheffield Hallam University, 2024; GOV.UK, 2024). Такі масштаби економічної рентабельності зумовлюють високі вимоги до професійної підготовки кадрів у спортивній галузі.

Слід зазначити про прямий зв'язок між університетами тренерів-викладачів з організаціями, які опікуються професійними тренерськими кваліфікаціями та стандартами, що допомагають у подальшому працевлаштуванні. Асоціація спортивних тренерів Великої Британії (UK Coaching) встановлює чіткі стандарти для тренерів різних рівнів: від Рівня 1 (Level 1) Асистент тренера (Coaching Assistant) до Рівня 3+ (Level 3+) для елітного тренерства. Мінімальний вік для самостійного тренерства – 18 років, тоді як асистенти тренерів можуть починати роботу з 16 років (UK Coaching, 2025). Особлива увага приділяється безпеці, з обов'язковими перевітками Служби розкриття та заборони (DBS – Disclosure and Barring Service) та регулярним оновленням кваліфікацій кожні три роки (Indeed.com UK, 2024). Інститут з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA – Chartered Institute for the Management of Sport and Physical Activity) спільно з Асоціацією спортивних тренерів Великої Британії (UK Coaching) розробили професійні стандарти для тренерів, що встановлюють мінімальні знання, навички та поведінкові компетентності для кожної позиції у секторі (CIMSPA and UK Coaching launch coaching professional standards, 2018). Тренер повинен покращувати досвід учасників у спорті та фізичній активності, забезпечуючи спеціалізовану підтримку та керівництво відповідно до їхніх індивідуальних потреб. Відповідно до стандартів Інституту з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA), тренер повинен володіти вісьмома ключовими групами компетентностей: максимізація досвіду учасників; забезпечення безпечного та інклюзивного тренувального середовища; розуміння своєї ролі в організації; професійна практика; робота в тренерській команді; планування та проведення тренувальних сесій; планування та реалізація тренувальних програм; дотримання галузевого законодавства та організаційних процедур.

Тренери можуть мати вплив на окремих осіб, групи та спільноти. Вони керують плануванням, підготовкою, проведенням, постійною оцінкою та переглядом серії спортивних та/або фізичних активностей. Особливо важливою є здатність адаптувати програми для різних груп населення та створювати інклюзивне середовище. Варто підкреслити, що сучасні тренери-викладачі повинні володіти навичками роботи з технологіями спортивного аналізу, системами відеоаналізу, носійними пристроями для моніторингу здоров'я та цифровими платформами для управління тренувальним процесом. Це включає здатність інтерпретувати дані та адаптувати їх для різних аудиторій – від професійних спортсменів до школярів.

Особливої уваги заслуговує співпраця університетів з національними федераціями. Федерація академічного веслування Великої Британії (British Rowing) створила Академії високої ефективності (High Performance Academies) у восьми провідних клубах та університетах Англії і Шотландії, що дозволяє студентам отримувати досвід роботи з елітними спортсменами безпосередньо під час навчання (British Rowing, 2025). Паралельно з університетською підготовкою діють спеціалізовані програми національних федерацій, такі як Нагорода тренера (Coach Award) та Програми інструкторів веслувального спорту (Paddlesport Instructor programmes) від Федерації веслування на байдарках і каное Великої Британії (Paddle UK). Нагорода тренера ВСАВ (BCAV Coach Award) має акредитацію Інституту з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA) та відповідає професійним стандартам галузі, забезпечуючи учасникам 20 балів Безперервного професійного розвитку (CPD – Continuing Professional Development) від Федерації веслування на байдарках і каное Великої Британії (Paddle UK) та 10 балів CPD від Інституту з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA) (Paddle UK, 2025). Це демонструє, як професійні стандарти Інституту з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA) поширюються не лише на університетські програми, але й на програми спортивних федерацій. Такі партнерства забезпечують студентам доступ до найсучасніших методик та технологій, що використовуються в професійному спорті.

Варто зазначити, що сучасні тренери повинні працювати з широким колом осіб, таких як інші тренери, колеги, волонтери, батьки, вчителі, молодіжні працівники та медичні працівники, щоб забезпечити найкращий можливий досвід. Це вимагає розвинених навичок міжпрофесійної співпраці та розуміння особливостей роботи з різними віковими та соціальними групами. Також необхідною передумовою такого широкого комунікативного професійного поля є використання онлайн-платформ, смартфонів та ноутбуків для проведення освітньої діяльності та співпраці із спортсменами незалежно від місцезнаходження.

Британські університети демонструють продуману організацію навчального процесу, де кожен заклад має свою унікальну філософію підготовки тренерів-викладачів. Університет Лафборо безумовно лідирує у світі спортивних дисциплін за рейтингом QS і вважається справжнім еталоном спортивної освіти. Тут є дуже цікава програма – Академія тренерів та волонтерів (Coach and Volunteer Academy), яка дає студентам можливість працювати з олімпійськими спортсменами прямо на кампусі. Програма підготовки тренерів з веслування, що співпрацює з Федерацією академічного веслування Великої Британії (British Rowing) та національними командами, справді вражає (Loughborough University, 2025). Університет Бірмінгем теж займає високі позиції, хоча і не на першому місці. Вони мають досить унікальний підхід, поєднуючи наукові досягнення з інноваціями у практиці. Зв'язки з NHS дозволяють студентам здобути справжній досвід у галузі спортивної медицини та спорту (University of Birmingham, 2025). Університет Бата, що є лідером у Великій Британії в спортивних науках, має фантастичні лабораторії для досліджень, де студенти можуть працювати над біомеханікою, фізіологією і психологією спорту. До того ж, університет активно співпрацює з Федерацією каное Великої Британії (British Canoeing) у підготовці тренерів з водних видів спорту (University of Bath, 2025). Університет Стірлінга більше зосереджений на соціально-педагогічних аспектах тренерської діяльності. Їх підхід дозволяє студентам працювати з різними соціальними групами, що дає їм унікальні навички для роботи у різних середовищах

(University of Stirling, 2025). Університет Лідс Бекетт вирізняється тим, що вимагає від своїх студентів пройти обов'язкову річну практику у спортивній індустрії, що дозволяє отримати дуже важливий досвід роботи на практиці (Leeds Beckett University, 2025). Манчестерський метрополітен університет активно співпрацює з різними спортивними організаціями, не тільки футбольними клубами, а й з центрами веслування, каное та легкої атлетики (Manchester Metropolitan University, 2025). Університет Бірмінгем Сіті має перевагу завдяки своїй співпраці зі Стадіоном Александра (Alexander Stadium) і Іграми Співдружності (Commonwealth Games), що відкриває доступ до спортивних об'єктів світового рівня (Birmingham City University, 2025). Університет Ліверпуль Джон Мурс, зі своєю 50-річною історією, поєднує науку і практику, маючи подвійне акредитаційне визнання від Інституту з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA) та Асоціації спортивних тренерів Великої Британії (UK Coaching), що додає великої ваги дипломам їхніх випускників (Liverpool John Moores University, 2025). Кардіфський метрополітен університет активно працює з клієнтами індустрії та розвиває регіональні програми, що робить їх підхід дуже практичним і адаптованим до реальних потреб ринку (Cardiff Metropolitan University, 2025).

Рефлексивна педагогіка є ключовим елементом підготовки тренерів-викладачів у британських університетах. Університет Лафборо та університет Бата розробили системи рефлексивних щоденників та відеоаналізу тренувальних сесій для систематичного професійного розвитку майбутніх тренерів (Loughborough University, 2025; University of Bath, 2025). Модуль «Рефлексивний практик у фізичному вихованні» (The Reflective Practitioner in Physical Education) спрямований на розвиток здатності до систематичного самоаналізу та професійного вдосконалення. Майбутні тренери-викладачі навчаються аналізувати власну практику, виявляти сильні сторони та сфери для покращення, що є основою для безперервного професійного розвитку. Такий підхід відповідає вимогам Інституту з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA) щодо постійного професійного розвитку та здатності до самооцінки як ключових компетентностей сучасного тренера-викладача.

Сучасний професійний спорт характеризується мультидисциплінарним підходом, де поряд з кожним елітним спортсменом працює команда фахівців: спортивні лікарі, психологи, фізіотерапевти, дієтологи. Британські університети адаптували свої програми для підготовки тренерів, здатних ефективно працювати в таких міждисциплінарних командах. Університет Бірмінгема демонструє найбільш інтегрований підхід до міжпрофесійної освіти (University of Birmingham, 2025). Студенти спортивних програм регулярно співпрацюють з майбутніми лікарями, вивчаючи не лише спортивну науку, але й основи спортивної медицини, фізіотерапії та психології. Університет Единбурга представляє практичний приклад такої співпраці через програму Веслування високої ефективності (Performance Rowing Programme) (University of Edinburgh, 2025). Програма об'єднує студентів, тренерів, спортивних науковців та медичний персонал, створюючи комплексний підхід до підготовки як спортсменів, так і майбутніх тренерів.

Британські університети розробили різноманітні моделі практичної підготовки, кожна з яких має свої специфічні особливості та переваги. Університет Лідс Бекетт реалізує модель «повного занурення» з обов'язковим роком практики в індустрії. Четвертий курс студенти проводять, працюючи повний робочий день у спортивних організаціях, поєднуючи практичну діяльність з написанням дипломної

роботи. Результатом такого підходу є 95 % працевлаштування випускників ще до закінчення університету (Leeds Beckett University, 2025). Лафборо Університет пропонує унікальну модель «кампусного стажування», де студенти мають постійний доступ до роботи з олімпійськими спортсменами та світовими тренерами безпосередньо на території університету. Це створює можливості для спостереження за роботою найкращих фахівців світу та участі у тренувальних процесах найвищого рівня (Loughborough University, 2025). Манчестерський метрополітен університет реалізує партнерство з професійними клубами, зокрема Манчестер Сіті (Manchester City) та Манчестер Юнайтед (Manchester United). Студенти стають частиною цих клубів, працюючи з молодіжними командами та беручи участь у громадських програмах (Manchester Metropolitan University, 2025). Університет Бірмінгема та університет Ліверпуль Джон Мурс поєднують практику з науковими дослідженнями, де студенти не просто проходять стажування, але й проводять дослідження ефективності різних методів тренування та психологічних аспектів мотивації спортсменів (University of Birmingham, 2025; Liverpool John Moores University, 2025). Більш наочне порівняння методів стажування представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Типологія систем стажування у британських університетах

Тип стажування	Університет	Тривалість	Характеристики	Результати
Елітне стажування	Лафборо (Loughborough)	Постійне протягом навчання	Робота з олімпійськими спортсменами на кампусі	Доступ до спорту світового рівня, наукові дослідження
Промислове стажування	Лідс Бекетт (Leeds Beckett)	1 рік обов'язково	Повна зайнятість у спортивній індустрії	20 % знижка на навчання, 95 % працевлаштування
Професійне партнерство	Манчестер Мет (Manchester Met)	Інтегровано в навчання	Постійна робота з Man City/United	Унікальні програми з Premier League
Міжнародне стажування	Ексетер (Exeter)	1 рік вибірково	Навчання/робота за кордоном	Міжнародна кваліфікація, мовні навички
Дослідницьке стажування	Бірмінгем (Birmingham)	Гнучка тривалість	Поєднання практики з науковими проектами	Публікації, досвід evidence-based coaching
Громадське стажування	Стірлінг, Кардіф Мет (Stirling, Cardiff Met)	Семестрові періоди	Робота з різними групами населення	Соціальні навички, інклюзивність

Британська система підготовки тренерів-викладачів характеризується особливою увагою до роботи в освітніх закладах, що відображає розуміння спорту як важливого елемента освіти та виховання. Університет Бірмінгем Сіті та Університет Лідс Бекетт розробили інтегровані програми, що готують універсальних фахівців, здатних працювати як тренери спортивних команд та як вчителі фізичного виховання в школах (Leeds Beckett University, 2025; Birmingham City University, 2025). Такі програми включають вивчення педагогіки, психології навчання, методів управління класом та принципів інклюзивної освіти. Університет Стірлінга та Кардіфський метрополітен розвинули соціально-педагогічний підхід, готуючи фахівців для роботи не лише в школах, але й у громадських центрах, реабілітаційних закладах та програмах для неблагополучної молоді (University of Stirling, 2025; Cardiff Metropolitan University, 2025). Особлива увага приділяється роботі з дітьми з особливими потребами та різними соціальними групами. Студенти навчаються адаптувати програми для учнів з різними здібностями та інтересами, розвивати мотивацію до занять спортом, створювати інклюзивне середовище та використовувати спорт як інструмент особистісного розвитку та соціальної інтеграції.

Британські університети особливо фокусуються на навчанні студентів застосовувати наукові знання на практиці, перетворюючи складні наукові концепції на доступні методик та практичні поради. Університет Лафборо та університет Бата демонструють приклади найбільш розвинутого науково-викладацького підходу (Loughborough University, 2025; University of Bath, 2025). Студенти розвивають здатність не просто розуміти біомеханіку або фізіологію, але й пояснювати ці концепції доступною мовою різним аудиторіям – від професійних спортсменів до початківців. Така підготовка є критично важливою для тренерів-викладачів, які працюватимуть з різноманітними групами: професійними спортсменами, аматорами, дітьми та людьми, які тільки починають займатися спортом. Майбутні фахівці навчаються адаптувати наукові знання до рівня розуміння та потреб конкретної аудиторії. Університети активно інтегрують сучасні технології для демонстрації складних наукових принципів, використовуючи біомеханічне моделювання, фізіологічний моніторинг та спортивно-наукові симуляції як інструменти навчання та практичного застосування.

Особливістю британських програм є глибока інтеграція педагогічних компетентностей у тренерську підготовку, що відрізняє їх від багатьох інших країн. Університет Бірмінгем Сіті та Університет Лідс Бекетт розробили спеціальні програми для підготовки фахівців, які працюватимуть у школах як тренери і як вчителі фізичного виховання. Студенти вивчають не лише спортивну науку, але й модулі з педагогіки, психології навчання, управління класом та інклюзивної освіти (Leeds Beckett University, 2025; Birmingham City University, 2025). Університет Стірлінга та Кардіфський метрополітен демонструють соціально-педагогічний підхід, готуючи фахівців для роботи з різними групами населення. Особлива увага приділяється роботі з дітьми з особливими потребами, людьми похилого віку та соціально вразливими групами (University of Stirling, 2025; Cardiff Metropolitan University, 2025). Університет Лафборо та університет Бат розвивають науково-викладацький підхід, навчаючи студентів перетворювати складні наукові концепції на доступні для розуміння навчальні матеріали. Майбутні тренери-викладачі вчать використовувати сучасні технології для демонстрації біомеханічних принципів, фізіологічних процесів та спортивно-наукових концепцій (Loughborough University,

2025; University of Bath, 2025). Університети активно співпрацюють з системами професійної освіти для забезпечення безперервного розвитку викладацьких навичок. Випускники можуть продовжити розвиток через спеціалізовані програми національних федерацій, що створює можливість поступового входження у професію тренера-викладача.

Проаналізувавши освітні програми десяти провідних університетів з підготовки тренерів-викладачів Великої Британії, можна критично оцінити, якісно згрупувати і виділити три основні моделі підготовки тренерів-викладачів (табл. 2).

Таблиця 2

Компаративний аналіз моделей підготовки

Модель	Університети	Ключові особливості	Переваги	Професійні перспективи
Елітно-академічна	Лафборо (Loughborough), Бірмінгем (Birmingham), Бат (Bath)	Найвищі академічні стандарти, потужна дослідницька база, доступ до елітного спорту	Глибокі теоретичні знання, науково-дослідницькі навички	Робота з національними командами, науково-дослідна діяльність
Практико-орієнтована	Лідс Бекетт (Leeds Beckett), Манчестер Мет (Manchester Met), Бірмінгем Сіті (Birmingham City)	Тісні зв'язки з індустрією, довготривала практична підготовка	Високі показники працевлаштування, швидка адаптація	Професійні клуби, спортивні центри, приватне тренерство
Соціально-освітня	Стірлінг (Stirling), Ексетер (Exeter), Кардіф Мет (Cardiff Met)	Підготовка для освітніх закладів та громадських програм	Сильна педагогічна підготовка, універсальність	Школи, громадські центри, інклюзивні програми

Аналіз показує, що найбільш ефективною є практико-орієнтована модель з довготривалим стажуванням, що забезпечує 89–96 % працевлаштування випускників. Елітно-академічна модель демонструє найвищу якість підготовки для роботи з професійними спортсменами. Соціально-освітня модель найкраще відповідає потребам масового спорту та освітніх закладів.

Система професійної акредитації у Великій Британії є ключовим механізмом забезпечення якості освіти та відповідності потребам індустрії. Акредитація Інституту з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA accreditation) забезпечує відповідність програм професійним стандартам спортивної індустрії. Університет Бірмінгема, Університет Лідс Бекетт, Університет Бірмінгем Сіті та Університет Ліверпуль Джон Мурс мають цю акредитацію (University of Birmingham, 2025; Leeds Beckett University, 2025; Liverpool John Moores University, 2025; Birmingham City University, 2025).

Акредитація Асоціації спортивних тренерів Великої Британії (UK Coaching accreditation) є особливо важливою для тренерської діяльності. Університет Ліверпуль Джон Мурс має подвійну акредитацію Інституту з управління спортом та фізичною активністю (CIMSPA) та Асоціації спортивних тренерів Великої Британії (UK Coaching), що створює для випускників максимальні можливості професійного визнання (Liverpool John Moores University, 2025).

Університети без формальної акредитації компенсують це високою академічною репутацією та унікальними партнерствами. Університет Бата має найсучасніші дослідницькі центри, університет Ексетера пропонує широкі можливості міжнародного навчання, а університет Стірлінга забезпечує доступ до національних спортивних федерацій безпосередньо на кампусі (University of Stirling, 2025; University of Bath, 2025; University of Exeter, 2025).

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Проведений аналіз освітніх програм підготовки тренерів-викладачів у Великій Британії підтверджує високий рівень відповідності програм сучасним вимогам спортивної індустрії. Ключовими факторами успіху є інтеграція технологій, тісні зв'язки з професійною індустрією, акцент на педагогічній підготовці та гнучкість у адаптації до нових викликів. Найбільш ефективною виявилася практико-орієнтована модель з довготривалим стажуванням, що забезпечує високі показники працевлаштування випускників. Елітно-академічна модель демонструє найвищу якість підготовки для роботи з професійними спортсменами. Соціально-освітня модель найкраще відповідає потребам масового спорту та освітніх закладів. Варто підкреслити, що для української системи спортивної освіти особливо цінними є такі елементи британського досвіду: рефлексивна педагогіка через систематичний розвиток здатності до самоаналізу; інтеграція цифрових технологій у навчальний процес; подвійна професійна підготовка для одночасного розвитку тренерських та педагогічних компетентностей; довготривале стажування в реальних умовах спортивної індустрії; міжпрофесійна співпраця між спортивною наукою, медициною та психологією; гнучкі системи спеціалізації у різних видах спорту, включаючи водний спорт.

На основі проведеного дослідження можна сформулювати конкретні рекомендації, які передбачають: розвиток партнерських відносин з професійними спортивними організаціями; впровадження цифрових технологій у навчальний процес; створення системи подвійної акредитації програм; розвиток рефлексивної педагогіки; посилення міжнародної співпраці для обміну досвідом; створення гнучких систем спеціалізації за видами спорту подібно до британської моделі.

Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на детальне вивчення механізмів адаптації британського досвіду до української системи освіти, аналіз ефективності різних моделей практичної підготовки, дослідження впливу міжнародних стажувань на якість підготовки тренерських кадрів. Наукова значущість дослідження полягає в систематизації інноваційних підходів провідної світової системи спортивної освіти та виявленні шляхів їх адаптації для української освітньої практики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багорка, А. М. (2019). *Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури і спорту в ступеневій системі освіти* (Кандидатська дисертація). Запоріжжя.

2. Царенко, К. В. (2018). *Розвиток професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів ДЮСШ у процесі підвищення кваліфікації* (Кандидатська дисертація). Запоріжжя.
3. Чорноморський національний університет імені Петра Могили. (2025). *Як змінити якість вищої освіти в Україні: Британський досвід*. <https://chmnu.edu.ua/yak-zminiti-yakist-vishhoji-osviti-v-ukrayini-britanskij-dosvid/>
4. Birmingham City University. (2025). *Sports Coaching and Physical Education BSc (Hons) (2025-26)*. <https://www.bcu.ac.uk/courses/sports-coaching-physical-education-bsc-hons-2025-26>
5. British Rowing. (2025). *High Performance Academies*. <https://www.britishrowing.org/gb-rowing-team/olympic-pathway/high-performance-academies/>
6. Cardiff Metropolitan University. (2025). *Sport and Exercise Science programmes*. <https://www.cardiffmet.ac.uk/>
7. CIMSPA. (2018). *CIMSPA and UK Coaching launch coaching professional standards*. <https://www.cimspa.co.uk/news-blog/news/2018/cimspa-and-uk-coaching-launch-coaching-professional-standards/>
8. GOV.UK. (2024). *Sport Satellite Account for the UK 2024: Research into a new measure for estimating the value of sport*. <https://www.gov.uk/government/publications/sport-satellite-account-for-the-uk-2024-research-into-a-new-measure-for-estimating-the-value-of-sport/sport-satellite-account-for-the-uk-2024-research-into-a-new-measure-for-estimating-the-value-of-sport>
9. Indeed.com UK. (2024). *Sports coach qualifications: definition, types and skills*. <https://uk.indeed.com/career-advice/finding-a-job/coach-qualifications>
10. Leeds Beckett University. (2025). *BSc (Hons) Sport Coaching Course*. <https://www.leedsbeckett.ac.uk/courses/sports-coaching-bsc/>
11. Liverpool John Moores University. (2025). *Sport Coaching BSc (Hons)*. <https://www.ljmu.ac.uk/about-us/faculties/faculty-of-science/school-of-sport-and-exercise-sciences>
12. Loughborough University. (2025). *Sport Science, Coaching and Physical Education BSc (Hons) degree*. <https://www.lboro.ac.uk/study/undergraduate/courses/sport-coaching-and-physical-education/>
13. Manchester Metropolitan University. (2025). *BSc (Hons) Sport Coaching and Development*. <https://www.mmu.ac.uk/study/undergraduate/course/bsc-sport-coaching-and-development>
14. Paddle UK. (2025). *Coach Award and Paddlesport Instructor programmes*. <https://paddlesuptraining.com/courses/coach-award/>
15. PRNewswire. (2025). *Sports Coaching Market to Grow by USD 4.77 Billion*. <https://www.prnewswire.com/news-releases/sports-coaching-market-to-grow-by-usd-4-77-billion-2025-2029-government-initiatives-to-promote-sports-boost-market-report-with-market-evolution-powered-by-ai---technavio-302369777.html>
16. Sheffield Hallam University. (2024). *New research highlights £100 billion economic impact of UK sports sector*. <https://www.shu.ac.uk/news/all-articles/latest-news/economic-impact-of-sport>
17. Statista. (2022). *Sports economy growth*. <https://www.statista.com/outlook/amo/app/sports/united-kingdom>
18. UK Coaching. (2025). *Recommended Guidance for Coaches on the Standards for Deployment*. <https://www.ukcoaching.org/about-coaching/resources/recommended-guidance-for-coaches-on-the-standards-for-deployment/>

19. University of Bath. (2025). *Sport Management and Coaching BSc (Hons)*.
<https://www.bath.ac.uk/courses/undergraduate-2025/sport-exercise-and-health/bsc-sport-management-and-coaching/>
20. University of Birmingham. (2025). *Sport, PE and Coaching Science BSc*.
<https://www.birmingham.ac.uk/study/undergraduate/subjects/sport-sciences-courses/sport-pe-and-coaching-science-bsc>
21. University of Edinburgh. (2025). *Performance Rowing Programme*.
<https://uoesport.ed.ac.uk/performance-sport/performance-programmes/rowing>
22. University of Exeter. (2025). *Exercise and Sport Sciences BSc*.
<https://www.exeter.ac.uk/study/undergraduate/courses/sport/exsport/>
23. University of Stirling. (2025). *BA (Hons) Sport Development and Coaching*.
<https://www.stir.ac.uk/courses/ug/sport-development-coaching/>